

Jan Matejko.

(Spisal I. J.)

Žal, da moremo le ob kratkem opisati slavnega poljskega slikarja, ki je umrl pred dobrim letom, namreč dné 2. listopada l. 1893. in čegar življenjepis je obljubilo uredništvo za ta letnik. No, morda se ponudi še druga prilika, da pove-
mo kaj več o njem.

Ivan Alojzij Matejko se je porodil dné 30. mal. srp. l. 1833. v Krakovu. Šolal se je v domačem mestu najprej na gimnaziji, potem pa na šoli lepih umetnostij od l. 1852. do l. 1858. pod raznimi učitelji. Marljiv je bil jako; dovršil je v tem času poleg šolskih riseb in slik tudi doma mnogo portretov in drugih oljnatih slik.

Profesorji v šoli niso spoznali njegove nadarjenosti, da, očetu so celó svetovali, naj ga dá kam drugam v nauke, ker v slikarstvu se mu ne obeta lepa prihodnjost. A poklic in veselje

Matejka nista zapustila. Po dovršeni domači šoli je šel najprej v Monakovo, kjer se je okoli deset mesecev učil slikarstva. Na vojaški nabor se je vrnil domov in tam nekoliko uredil svoje

studije. Meseca velikega travna leta 1860. ga že nahajamo pri slikarstvu na Dunaju, od koder se je vrnil še isto leto domov in tam dal na svetlo „poljske noše“, vrlo dobro in imenitno delo. Slikal je neprestano, sedaj oljnate slike, sedaj akvarele, portrete in črtice. Potoval je večkrat po svetu; bil je v Parizu, Carigradu, Rimu, Berolinu in drugodi, kjer so bile razstavljene nje-

gove slike, ali kamor so ga vabile druge zanj pomenljive posebnosti. Hitro si je pridobival priznanja in začelo je sloveti njegovo ime po Evropi in še dalje. Skoro na vsaki razstavi slik

Jan Matejko.

je dobival zlate kolajne, pohvalna pisma in jednaka priznanja. Mnogotera učena društva so ga izbrala za častnega uda in razna mesta so ga hotela imeti kot učitelja lepih umetnostij. Toda Matejko je ostal doma in je delal za svoj narod, kateri mu je za to tudi hvaležen.

Veliko je število njegovih slik, štejejo jih na stotine, zato jih ne moremo v tem kratkem opisu niti našteti, nikar še opisati; vendar omenjam vsaj najiminenitnejše, katere so znane skoro povsod med omikanci: „Skarga“¹⁾), „Wernyhora“²⁾ in „Hołd pruski“³⁾), „Sobieski pred Dunajem“, „Bitva pod Grunwaldom“, „Unija Lubelska“, „Ivan Grozni“, „Sejm grodziński“, „Konstitucija tretjega maja“, „Bitva pod Raclavicami“ in „Obljube Jana Kazimira v Lvovski katedrali“, katera slika je ostala še neizgotovljena ob njegovi smrti.

Častili so mojstra povsod; sam cesar naš ga je obiskal l. 1881. v Krakovu v njegovi hiši in si ogledal njegove slike. Matejko je podaril pri odhodu cesarju za spomin sliko: „Zjazd Królou Jagiellonow z Cesarzem Maksymilianem pod Wiedniem 1515“, katero je cesar milostno sprejel. Papež ga je najljubezniveje sprejel, ko

¹⁾ Kazanie Skargi = pridiga Skargova.

²⁾ Wernihora, ukrajinski prorok.

³⁾ Hołd (Huldigung) = Prusi prisegajo zvestobo Poljakom.

mu je podaril veliko sliko: „Sobieski pred Dunajem“.

Matejko si je prislužil s svojimi umotvori slavno ime, ne pa bogastva, dasi so njegove slike velike vrednosti.

Glavna moč Matejkova je bila v zgodovinskih slikah, katere je risal z zgodovinsko resnico in z bogato vsebino. Nekatere so po obsegu (40 □ m) in po številu oseb res ogromne.

Napravil je tudi nekoliko nabožnih slik v mali meri s posebno skrbjo. Rad je delal portrete njemu dragih in znanih oseb.

Njegov značaj je bil miren, njegovo srce plemenito in verno. Nikjer ne nahajamo stvari, ki bi žalila vero ali nramnost; nasprotno opazamo, da si je prav na to stran prizadeval na svojih slikah vpodobiti vzvišenost vere in cerkve s skrbjo in spoštovanjem. Zato so in bodo njegove slike na veke lepe in vzvišene; a mnogi razuzdani sedanji slikarji trosijo svoje moči in svoj talent samo za prazne reči, za čutnost, za gole telesne oblike.

Matejko je verno služil Bogu in svojemu narodu, zato je velik mož, vreden časti in slave. Njegov narod ga povzdiguje in se z njim tudi ponaša pred svetom po pravici.

Bog oživi našim bratom Poljakom kmalu vrednega naslednika!

Janez Parapat, župnik in pisatelj.

(Spisal Josip Benkovič.)

(Konec.)

Najznamenitejši njegov zgodovinski spis je: *Turški boji v XV. in XVI. veku s posebnim ozirom na Slovence*, izdan l. 1871. V uvodu piše: „Izročevaje milim rojakom delo nekaterih ur ne morem zamolčati dveh opombic, ki sta mi posebno na srcu. Pred vsem prizanesite mi, blagi čitatelji! ako se vam pričujoče delo zdi nekako okorno, semtertje celó dolgočasno, nedovršeno. Le v vélikih obrisih sem načrtal za slovenski narod toliko žalostno, a tudi slavno dóbo. Marsikaj še ni prav jasno; meglena in ne do slehrne črtice izpeljana je naša slika. Natančno izpeljavo te le začete velikanske zgodovinske podobe prepuščam onim, ki bodo slikali za menoj. Če pa kdo poreče, da prav zaradi tega še ni čas za tako delo, pomisli naj, da moramo vendar kedaj začeti, ker vsega tako ne doženemo, sicer bi ostalo našim potomcem vse ali nič. — Naj tedaj to delo s svojimi pomanjkljivostimi — katero človeško delo je pač brez njih? — roma iz rok v roke in vzbuja in vnema srce k ljubezni do slovenske domovine, katero bodemo tem gorkejšje ljubili, čim bolje poznamo njo in zgodovino njenih sinov!“

Parapatovi zgodovinski spisi so velevažni za slovensko povestnico, ker v njih je nagromadenega ogromno gradiva. Kar je priobčil, vse